

4

Euskararen egoera eta erronkak ingurune digitalean

Aitzol Astigarraga

aitzolete@gmail.com

Xabier Cañas

xabiercanas@gmail.com

Euskal Wikilarien Kultura Elkarte (EWKE)

Sarrera-data: 2019-04-28 / Onartze-data: 2019-06-05

Laburpena. Behin baino gehiagotan aztertu izan da euskararen eta IKTen arteko harremana: nolakoa da gure hizkuntzaren osasun digitala? Izango al du tokirik etorkizun digitalizatuan? Ez dira, guretzat behintzat, erraz erantzuteko galderak. Artikulu honetan, Euskarazko Wikipediaren talaiaetik helduko diogu gaiari. Wikipedia guztien artean, 29. postuan dago euskarazkoa eta eredu gisa aipatu izan da han eta hemen. Entziklopedia digitalaz arituko gara beraz, bere ezaugarriez, edukiaz, elikatzen duen komunitateaz eta egun dauzkan zailtasun eta erronkez ere bai. Wikipediari emandako begirakoak euskararen osasun digitala hobetzeko pistak eman ditzakeelakoan egingo dugu. • *Hitz gakoak:* Euskarazko Wikipedia; Eduki digitalak; Komunitatea; Ekosistema; EWKE elkarte.

Abstract. The relationship between Basque and ICT has been analysed on more than one occasion: Is Basque in good digital health? Will there be room for it in the digital future? These questions are not easy to answer (at least not for us). In this paper, we analyse the issue from the perspective of the Basque Wikipedia. Of all the Wikipedia language versions, the Basque one is 29th on the popularity ranking, and is considered a role model in many countries. This paper therefore focuses on digital encyclopaedias, their characteristics, contents, the community that feeds them and related difficulties and challenges. We carry out this analysis in the belief that an examination of Wikipedia will provide insight into how we can improve the overall digital health of the Basque language. • *Key words:* Basque Wikipedia; Digital content; Community; Ecosystem; EWKE association.

SARRERA

I Euskararen egoera eta erronkak ingurune digitalean: horixe X. Sozio-linguistika Jardunaldietan¹ jarri ziguten gaia, Bilbon 2018ko azaroaren 6ko bilkurara gonbidatu gintuztelarik. Euskal Wikilarien Kultura Elkarteko (EWKE)² kide gisa, Euskarazko Wikipediaren talaiatik jarri ginen itsaso digitalari begira. Aurkezpen hartan jorratutakoak dira, hain zuzen ere, artikulua honetara ekarri ditugunak.

Komunikazioaren eta teknologiaren garaiotan, euskararen egoera eta erronka berrien inguruko hausnarketa abiatzean, ezin inolaz ere digitala albo batera utzi. András Kornai hizkuntzalariak garbi adierazi zuen 2013an (Kornai, 2013): hizkuntza guztien artean %5ak baino ez dauka erabilera aktiboa Interneten, eta horrek gainerako %95a heriotza digitalera kondenatuko du. Hizkuntza baten eremu digitaleko osasunaren adierazle gisa, besteak beste, Wikipedia proposatzen du Kornaik. Bere hitzetan, giltzarria da hizkuntza eta kultura eremu digitalean kartzeko.

Bestalde, Euskararen Aholku Batzordeak, Euskarazko IKTak txostena argitaratu zuen 2016an (EAB, 2016), IKTetan eta Interneten euskararen presentzia eta erabilera areagotzeko herri-aginteei gomendioak emanaz. Lehenetsun handieneko gomendioen artean, Euskarazko Wikipedia sustatzea agertzen da lehenbiziko postuan.

Horixe beraz artikulua honen abiapuntua. Wikipediaren eta euskararen osasun digitala estuki lotuta baldin badaude, nolakoa da Euskarazko Wikipediaren egoera? Euskaldunon informazio beharrei erantzuten die? Nork eta nola elikatzen du?

Galdera horiek banan bana aletzen joateko, ondoko puntuak landuko ditugu:

- Wikipedia gaur egun dena izatera nola iritsi den. Testuingurua, barne dinamika, erabiltzaile komunitatea eta, oro har, bere funtzionamendua.
- Euskarazko Wikipediaren erradiografia eta ezaugarriak
- Euskal Wikilarien Kultura Elkartea (EWKE). Nola sustatu dezakegu Euskarazko Wikipedia?
- Arazoak, ondorioak eta aurrera begirakoak.

Wikipediaren eta euskararen osasun digitala estuki lotuta baldin badaude, nolakoa da Euskarazko Wikipediaren egoera? Euskaldunon informazio beharrei erantzuten die? Nork eta nola elikatzen du?

**Wikipedia
entziklopedia bat
da, digitala,
eduki librez
hornitua eta
eleaniztuna.
"Edonork editatu
dezekeen
entziklopedia
librea".**

WIKIPEDIARI BURUZ

Historia (edo historiaurre) laburra

2000. urtean Jimmy Walesek³ Nupedia egitasmo entziklopedikoa jarri zuen martxan. Bere asmoa, adituek egindako ekarpenekin *online* entziklopedia librea eraikitzea zen. Adituen ekarpenekin soilik osatutako entziklopedia, mundu akademikoan horren ezaguna den parekoen ebaluazio sistema (edo *peer review*)⁴ erabiliaz. Jimmy Wales konbentziturik zegoen akademia munduko jendeak boluntario gisa egingo zituela ekarpenak bertan. Urtebete pasa zen eta esperimentuak ez zuen arrakastarik izan. Ekarpak tantaka zetozen eta gainera, berrikuspen sistema konplikatuak artikuluen argitaratzea asko zailtzen zuen. Orduan, sortzaileek azpiegitura aprobetxatze aldera egitasmoa irekitzea erabaki zuten, edonork editatzeko aukera zabalduz. Wikipedia izena jarri zioten saiakera berriari. 2001eko urtarrilean izan zen hori.

Arrakasta berehalakoa izan zen. Lehen urtean 20.000 artikulua sortu ziren eta bigarren urtean berriaz, aurrekoan halako bost! Lehen bertsio hura ingelesez zegoen bakar bakarrik baina berehala bildu ziren hizkuntza berriak: martxoan zabaldu zen alemanez eta handik gutxira beste hizkuntza handiak. Euskarazko lehen artikulua, *Lurra*⁵ urte bereko abenduak 6an argitaratu zen. Azkar igo ginen beraz Wikipediaren trenera. Nupedia egitasmoari buruz, zer esan: 2003an itxi zuten, eta tarte horretan 24 artikulua soilik osatu zituzten.

1. irudia. Euskarazko lehen artikulua Wikipedian. 2001eko abenduak 6.

19:59, 6 abendua 2001ko berrikusketa

Lurra

Eguzki handi batek, lau planeta erraldoik, bost txikiagok, berrogei satellite baino gehiagok, 100.000 satellite baino gehiagok, eta beharbada 100.000 milioi izar lokak eratzen dute Eguzki sistema, eta hala ere, batean baino ez dugu bizitza aurkituko: Lurran.

Grekotarrek, dagoeneko, Lurra esfera bat zela zeritosten, hasieran filosofia zela kausa (Filosofian, esfera, formarik petoena baita), baina gero behaketen bidez ere baieztatu zuten.

Aristoteles iparralderantz bidaiatuz aurrean izar berriak agertzen eta atzean utzitakoak desagertzen zirela ohartu zen. Aldiberean, Lurrak ilargian uesten zuen itzala esfera bat zelako eta unti bat itasorategen denean lehenengoz kaskoa eta geroago mastak desagertzen direlako fenomenoak egiaztatu zituen. Hori guztia ez lirateke izango Lurra esfera bat ez balitz. Grekotarrek ere Lurra bira egiten zuela iradoki zuten baina Erdi Aroko jakitun guztiek deitoratu zuten uste hori. Hau dela kausa **Galileo** sutean hiltar egon zen.

Hala eta guztiz ere, **Copernico**-ren teoriek Lur higie baten teoriek logikabatu zuten. 1851-ean beste jakitun frantziar batek esperimentu ospetsu bat egin zuen. Jean Bernard leon **Foucault**-k Pariseko eleiza baten sabaiait pendulu handi bat eskegi zuen eta lurrean zirkulu bat margoitu zuen. Lurra errotatu ezean penduluak bere plano gordeko zukeen, hau da, ez zukeen bira egingo zirkuluan, baina Lurrak errotatu balitz penduluak bira egingo zukeen zirkuluan. Eta penduluak bira egin zuen!!!! Hortaz, Lurra errotatzen zen, penduluak bere bidetari eusten zuen bitartean. Ekuadorretik iparralderantz norabide baterantz bira egiten du, eta Ekuadorretik hegoalderantz aurkako norabiderantz. Ekuadorrean ez du batere birarik egiten eta lurburuetan (poloetan) eguneko bira bat egiten du. Lurburu eta Ekuadorren tartean motelago egiten du bira.

Haizea ere Lurrarekin batera mugitzen da Ekuadorren abiadurarekin mugituko balitz Lurra motelago doala Ekuadorretik iparralderantz eta haizeak ekialderantz joko balu, arinago joango litzateke eta beraz, espiral baten moduan eskerretarantz egingo luke bira. Ekuadorretik hegoalderantz berriz, eskumatarantz egingo luke bira. Honi Coriolis eragina deritzo, Gaspard Gustav **Coriolis**-koa hori behatu zuen lehena izan baitzen.

Testua Creative Commons Aitortu-PartekatuBerdin 3.0 lizentziari jarraituz erabili daiteke; baliteke beste klausularen batzuk ere aplikatu behar izatea. Xehetasunen berri izateko, ikus erabilera-baldintzak.

Pribazitate politika Wikipediari buruz Lege oharra Garatzaileak Cookie adierazpena Mugikorreko bista

Argazkia: euWikipedia.

Entziklopedia digital librea

Hitz egin dezagun bada guztiok ezagutzen dugun plataformaz. Wikipedia entziklopedia bat da, digitala, eduki librez hornitua eta eleaniztuna. “Edonork editatu dezakeen entziklopedia librea” bezala deskribatu ohi da. Ingeleseztan sortu bazen ere, hasieratik izan du bokazio eleaniztuna. Jimmy Walesek, honela deskribatzen du: “Kalitate oneneko entziklopedia askea sortzeko ahalegina da, munduko edozein erabiltzailei bere hizkuntzan zuzendua.”

Bere izaera eleaniztuna ezagutzea beharrezkoa da egitasmoa bere osotasunean ulertzeko. Wikipedia ez da bat eta bakarra, asko daude eta beraiei artean ezberdinak eta beregainak dira. Euskarazkoa ez da ingelesaren, katalanaren edo frantsesaren kopia hutsa. Wikipedia bakoitzeko erabiltzaileek erabakitzen dute zer eta nola landu beren entziklopedian. Bertsio bakoitzaren artikuluen kalitatea eta gaien ugaritasuna, atzean dagoen komunitatearen bizitasun edo aktibitate digitalaren ondorioa da. Horregatik bat egiten dugu Kornaik esandakoarekin: hizkuntza komunitatearen parte hartze edo bizitza digitalaren erakusgarri dela, alegia.

Wikipediako artikuluek linkak edo loturak dauzkate, irakurtzen ari garen gaiarekin lotutako orrialdeetara salto egin nahi badugu ere, informazio gehigarri bila. Horrekin batera, Wikipedian agertzen den informazioa egiaztagarria izan behar da, iturri fidagarrietan oinarritutakoa. Wikipedia ez da beraz norberaren ideiak, iritziak, ikerketak... argitaratzeko leku bat. Eduki originalik ezin da publikatu bertan. Gai jakin bati buruz, iturri fidagarrietan beste batzuek argitaratutakoa laburbildu edo jasotzeko lekua da.

Wikipedia elkarlanean oinarritzen da, ordainsaririk gabe idazten duten boluntarioen ekarpenekin. Internetarako sarbidea duen edozein pertsonak Wikipediako artikuluetan idatzi eta aldatetarik egin ditzake. Erabiltzaileek modu anonimoan lagun dezakete, izengoitiz edo, nahi izanez gero, beren benetako identitatearekin. Wikipedian parte hartzen duen boluntarioari wikilari deitu ohi zaio. Wikipediaren oinarri nagusiak bost euskarritan⁶ laburbilduta daude:

1. Wikipedia entziklopedia bat da.
2. Wikipediak ikuspegi neutral bat erabiltzen du.
3. Wikipedia eduki askea da, edonork erabil, edita eta bana dezakeena.
4. Wikipedian dihardutenek errespetuz eta gizalegez tratatu behar dute elkar.
5. Wikipediak ez du arau finkorik, azaldu ditugun bost euskarrietatik aparte.

**2001. urtean
sortu zenetik
azkar hasi da
online
entziklopedia
librea, gaur egun
kontsultarako
webgune
erabiliena
bihurtzeraino.
302 hizkuntza
edo bertsio
ezberdin dauzka
eta guztira 39
milioi artikulua
biltzen dituzte.**

Esan behar da, Wikimedia Fundazioa ez dela inondik inora arduratzen entziklopedia birtualaren lanik garrantzitsuena eta intentsiboena antolatu, kudeatu edo kontrolatzeaz: artikuluak argitaratzea, berrikustea eta hobetzea. Lan ikaragarri hori wikilarien komunitate erraldoiaren esku dago.

2001. urtean sortu zenetik azkar hasi da *online* entziklopedia librea, gaur egun kontsultarako webgune erabiliena bihurtzeraino. 302 hizkuntza edo bertsio ezberdin dauzka eta guztira 39 milioi artikulua biltzen dituzte. Egutero, mundu osoko ehunka milaka lagunek editatzen dute eta milaka artikulua berri sortzen dituzte, *online* entziklopediaren ezagutza handitzeko. Adin, kultura eta jatorri guztietako pertsonak egin dezakete beren ekarpena, testuak idatziz, erreferentziak eguneratuz edo irudi edo bestelako multimedia edukia gehituz. Ekarpene bera da balioesten dena eta ez erabiltzearen esperientzia edo izan dezakeen curriculum.

Wikipedia ez da jabetza pribatua ez eta, ohiko zentzuan ulertuz gero, jabetza publikoa ere, ez baita inongo administrazio publiko, estatu edo gobernurena. Norena da, orduan? Zentzurik hertsienean guztion ondarena da eta, beraz, herri-ongiari dagokio (ingelesezko *commons* edo gaztelarazko *procomún*) (Lafuente 2007). Eduki guztia Creative Commons lizentziapean argitaratzen da (zehazki CC-BY-SA)⁷, edozein pertsonak edukiak kopia, banatu eta aldatu edo moldatu ditzakeelarik nahieran, beti ere iturria aipatuz gero.

Wikipediaren kudeaketa eta mantentze-lanak, funtsean, argitaratzaileen eta erabiltzaileen esku daude. Irabazi asmorik gabeko fundazio bat bada, Wikimedia Fundazioa, Wikipediari eta bere “anai-arrebei” (Commons, Wikidata, Wikiteka, Wikiliburuak, etab.)⁸ laguntza ematen diena. Laguntza hori, funtsean, jarduerak sustatzera eta zerbitzarien azpiegitura teknikoa mantentzera bideratzen da. Guzti horren finantziazioa erakunde eta erabiltzaileen borondatezko dohaintzetatik lortzen da.

Esan behar da, hala ere, Wikimedia Fundazioa⁹ ez dela inondik inora arduratzen entziklopedia birtualaren lanik garrantzitsuena eta intentsiboena antolatu, kudeatu edo kontrolatzeaz: artikuluak argitaratzea, berrikustea eta hobetzea. Lan ikaragarri hori wikilarien komunitate erraldoiaren esku dago.

Wikipedia zuzeneko lankidetzak da, paperean oinarritutako kontsultatuturri tradizioetatik arras desberdina. Paperean argitaratutako entziklopediak ez bezala, Wikipedia etengabe sortu eta eguneratzen da. *Work-in-progress* egoeran dago beti, aldaketa etengabe. Artikuluak garatu ahal, osatuagoak eta orekatuagoak izaten dira. Inork ez du espero artikulua osatu bat idaztea lehen zirriborroan. Normalean, artikuluak oso txikiak dira hasieran eta gero, erabiltzaile askoren ekarpenei esker, hazten eta hobetzen doaz. Adibide gisa jarri dugun *Lurra* artikulua (euskaraz argitaratu zen lehenbizikoa), 114 wikilari ezberdinen 440 ekarpen edo edizio izan ditu sortu zenetik gaur arte. Oso erraza da, orrialdearen goiko aldean *Aldatu* loturan klik eginez hasten da guztia.

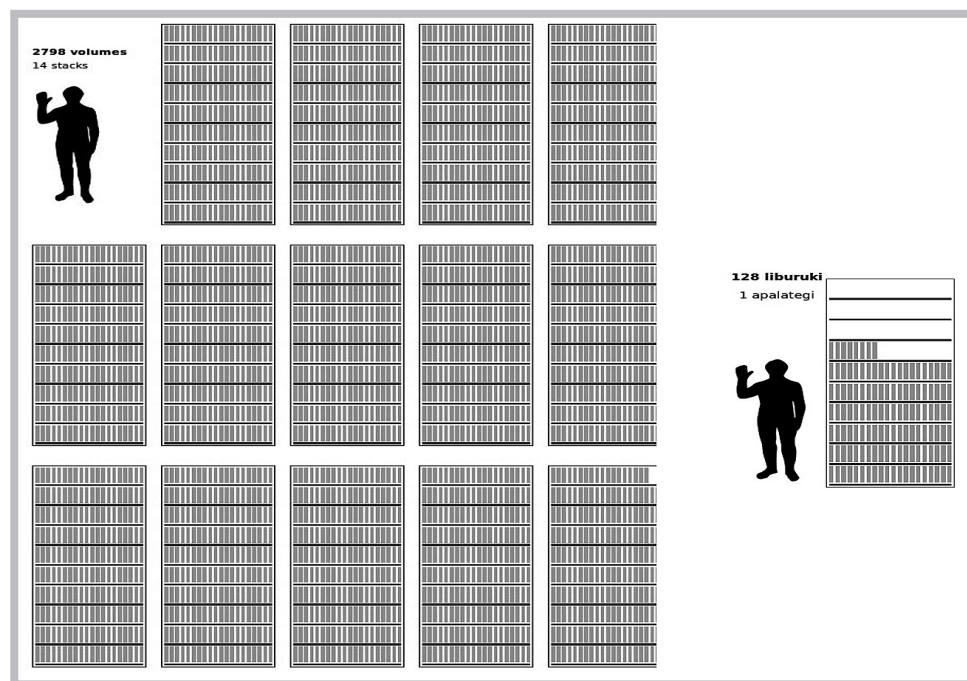
Euskarazko Wikipedia (EW)

Sarritan entzun dugu EW osasuntsu dagoela. Horren erakusgarri gisa, artikuluko kopuruaren arabera Wikipedia ranking-a erabili ohi da: zerrenda horretan, artikuluko kopuruari erreparatuta, 29. postuan dago gaur egun EW¹⁰, estatu hizkuntza diren eta milioika hiztun dauzkaten beste batzuen aurretik: turkiera, daniera, bulgaria edo greziera besteak beste. Baina, hala ere, goiko postuetatik oso urrun. Hiztun bakoitzeko artikuluko kopuruari erreparatuko bagenio zerrenda horretan oraindik eta gorago agertuko ginateke.

Ingeleseko bertsioak ia 6 miloi artikuluko dauka (bera da artikuluko gehien daukana eta WP guztien erreferentzia) eta euskaraz berriz 340.000 daukagu. Ikaragarritzko aldea dago, bai.

Zenbaki horiek biltzen dutena irudikatzeko ahaleginean, kalkulatuta dago Wikipediatako ezagutza jasotzeko zenbat liburuki behar diren: ingelesez 2798 liburuki¹¹, eta euskaraz 128¹². 2. irudian ikus daitekeen bezala, egongela handia behar da Wikipedia jasotzeko. Bataren eta bestearen arteko aldeak hor jarraitzen du. Hala ere, 1999ko Lur Entziklopedia Tematikoa 13 liburukiz osatua zegoen. Zalantzarik gabe, ezagutza modu egituratuan biltzeko orain arteko ahaleginik handienaren aurrean gaude.

2. irudia. Wikipedien tamaina liburukitan adierazita. Ezkerraldean ingelesezkoa eta eskuinaldean euskarazkoa.

Argazkia: euWikipedia.

Ingeleseko bertsioak ia 6 miloi artikuluko dauka (bera da artikuluko gehien daukana eta WP guztien erreferentzia) eta euskaraz berriz 340.000 daukagu. Ikaragarritzko aldea dago, bai.

**Euskarazko
Wikipediaren
erronka
nagusiena
eraginkortasuna
bilatzea da,
alegia, beste
eragileekin
elkarlana
sustatzea.**

Baina nortzuk daude Euskarazko Wikipediaren atzean? Bada, komunitate trinko eta saiatu bat. Tarteka ekarpenen bat egiten duten 400 laguneko taldea baldin badago ere, Wikipediaren muina 25 lagun inguruko taldeak osatzen du, hilerio 100 ekarpenetik gora egiten dituztenak¹³.

EW ez da bat-batean iritsi gaur egun daukan bolumena izatera. Artikulu kopuruaren bilakaerari erreparatzen badiogu¹⁴, 2007an 17.000 artikuluen muga gainditu zuela ikusiko dugu. 2011. urtean, 70.000 artikulutara iritsi zen, 2014an 200.00 artikulutara eta 2018ko uztailaren 18an 300.000. artikulura iritsi zen, *euskararen jatorria*¹⁵ artikulua erekin.

Gure komunitatearen tamaina kontutan hartuta, ikaragarritzko ahalegina egin da hemezortzi urteotan artikulua sortu eta gai ezberdinei buruzko edukia euskaraz jartzeko.

Tamalez, egiten den lan guztia ez da oraindik nahikoa euskal hiztunen ezagutza beharrak asetzeko. Komeni da kontuan hartzea, kuantitatea garrantzitsua izanda ere, arreta berezia jarri beharko litzatekeela edukien kalitatean datozen urteetan. Gaur egun dagoen lankide masa kritikoa, baina, ez da nahikoa erronka horiei euren kabuz aurre egiteko eta ez da erraza izango, hiztun kopuruari erreparatuz, lankide kopurua modu naturalean handitzea. Euskarazko Wikipediaren erronka nagusia eraginkortasuna bilatzea da, alegia, beste eragileekin elkarlana sustatzea.

ZERGATIK SUSTATU WIKIPEDIA?

I

Sarean euskaraz nabigatzea, erreka gurutzatzeko harri batetik bestera saltoka ibiltzea bezalakoa da. Ez da erraza beste aldera bustialdirik hartu gabe iristea!

Erreka gurutzatzeko harri berri bat jarri nahi dugunean, hau da, eduki digitala euskaraz sortu edo garatu nahi dugunean, erabaki korapilatsuena gure kabuz proiektu digital berria sortu edo lehendik dagoen beste batekin bat egitea izan ohi da. Oro har, lehenengo aukeraren alde egiten dugu – bakarrik edo beste batzuekin sarean –, eta, bertan, edukien ikusgarritasun eskasari eta motibazioaren galera mailakatuari aurre egin behar izaten diogu sarritan. Gure proposamena bestelakoa da, estrategia osagarri gisa Wikipedian inplikatzearena. Norbere egitasmoetan egingako ekarpenekin Wikipedia ere elikatzea alegia.

Norberaren akzio eremua albo batera utzi gabe, Wikipedia sustatzeko argudioak biltzen ahaleginduko gara. Erreka gurutzatzeko harriak bata bestearengandik hurbilago jartzeko ahalegina litzatekeena.

Zergatik sustatu Euskarako Wikipedia?

Lehenik eta behin, hor dagoelako. Gaur egun, 5. orrialderik bisitatuena da Interneten¹⁶ -bere aurretik Google, YouTube, FaceBook eta Baidu-, publizitaterik gabe gainera. Horrez gain, Wikipedia ez da enpresa pribatu baten jabetzakoa ez eta nazioarteko korporazio handi bateko parte ere, eta ez da gure datuekin salerosketan aritzen. Posizionamendu horri esker, informazio bila sarera jotzen dugunean -urrutiko lekuak ezagutzeko; idazle, bertsolari edo aktore baten berri jakiteko; historiako gertakari konkretu bat kontsultatzeko-, Wikipedia izaten da lehenbiziko emaitza. Ikusgarritasun hori aprobatxatu beharko genuke euskarazko edukietarako sarbide gisa.

Bigarrenik, informazio iturri klasikoen (akademikoak eta tradizio handikoak) erabilera atzera geratu da azken urteotan. Paperezko entziklopediak desagertu dira (Encyclopædia Britannica¹⁷ ez da dagoeneko argitaratzen). Online kontsultagarri izatea eta doakotasuna giltzarri dira aukera egiteko orduan. Horrek gurea bezalako hizkuntza gutxituentzat aukera berriak zabaltzen ditu; izan ere, entziklopedia bat argitaratze eta mantentzearen gastuak desagertzen baitira.

Hirugarrenez, ezagutzaren arloan lan egiten duten erakunde eta elkarten ekarpenekin, fidagarritasunean irabaziko luke. 2005ean, *Nature* aldizkariak ingelesezko Wikipedia eta Britannica entziklopediak konparatu zituen zientzia alorreko artikuluei zegokienez (Giles 2005). Ikerlan horrek pareko fidagarritasun-maila zeukatela erakutsi zuen (42 artikulua aztertu zituzten eta 4na akats larri antzeman zieten batari eta besteari). Jendearen Wikipediarekiko pertzepzioa aldatzen hasteko balio izan zuen. Gurean, kalitateari dagokionez, mugarri izan zen 2010ean, Eusko Jaurlaritzako Hizkuntza Politikarako Sailburuordetzak ekimenez *Lur hiztegi entziklopedikoaren* eta *Lur entziklopedia tematikoaren* edukiarekin Euskal Wikipedia aberastea¹⁸. Guztira 11.015 sarrera landu ziren. Kalitatean jauzi handia eman genuen ekarpen horrekin. Lan horretan aritu ziren wikilariak oreka falta nabarmendu zuten orduan: “artikulu bikainekin batera, badira oraindik aski kaskarrak direnak”¹⁹. Ordutik hona erreferentzia sistemak indartu dira eta edukien kopurua zabaldu eta hobetzeko ahalegin handia egin da. Wikipediako artikuluen kalitatea neurtzeko sistema bat dago gaur egun, artikulua batek izan duen garapena neurtzen duelarik kalitate irizpide ezberdinen arabera²⁰. Bide horretatik egindako ekarpen berriak behar ditugu beraz.

EWKE ELKARTEA

I

2016an, wikilari talde batek elkarte bat osatzeko asmoa erakutsi genuen. Euskal Wikilarien Kultura Elkartea (EWKE) izena eman genion eta, batez ere, erakundeekin bitartekaritza lanak errazteko eta elkarteekin lanki-

Paperezko entziklopediak desagertu dira (Encyclopædia Britannica ez da dagoeneko argitaratzen). Online kontsultagarri izatea eta doakotasuna giltzarri dira aukera egiteko orduan. Horrek gurea bezalako hizkuntza gutxituentzat aukera berriak zabaltzen ditu.

**Egitasmo honen
ekarpen eta
berrikuntza
nagusia,
unibertsitate eta
ikastetxeetako
irakasle eta
ikasleen parte
hartze aktiboa
da. Izan ere,
auzolan erraldoia
jarri dugu
martxan
unibertsitateko
ikasleek klaseko
lan gisa
Wikipediako
artikuluak idatz
ditzaten.**

detza sustatzeko sortu genuen. Gure helburua ezagutza dagoen lekuetara iristea da, Wikipedia eta Wikimediako egitasmoak ezagutzera ematea, jendaurrera begirako ekitaldiak antolatzea eta, ahal denean, lankidetzak sortu eta sustatzea.

Hezkuntza egitasmoa

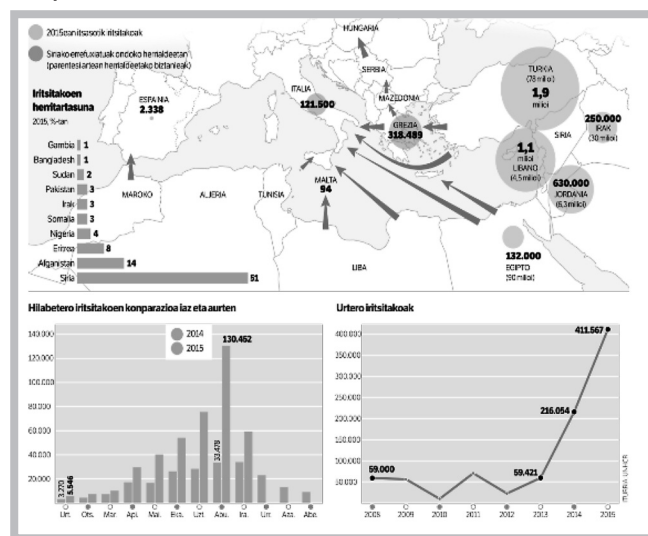
Eusko Jaurlaritzako Kultura eta Hizkuntza Politika Sailarekin lankidetzan, 12-16 urteko ikasleentzat kalitatezko 1.000 artikuluko egitasmoa²¹ jarri genuen abian 2017an. Egitasmo honen ekarpen eta berrikuntza nagusia, unibertsitate eta ikastetxeetako irakasle eta ikasleen parte hartze aktiboa da. Izan ere, auzolan erraldoia jarri dugu martxan unibertsitateko ikasleek klaseko lan gisa Wikipediako artikuluko idatz ditzaten. Eredua beste herrialde batzuetan (Jemielniak et al. 2016) (Minguillón et al. 2018) erabilitako berbera da: Unibertsitateko ikasleek euren ikasgaiaren barruan aurkeztu beharreko lanak erabiliko dira, Wikipediara igoz egiten den sorkuntza guzti hori. Irakasleek lan hori ebaluatuko dute, ikasgaiaren barruan eta, gainera, zuzenketak egingo dituzte, artikuluen kalitatea bermatzeko. Zalantzarik gabe, EWK Eren egitasmorik handinahi-koena da, bere baitan beste egitasmo txikiago ugari biltzen dituen eta 2019an, aurten, amaituko dena.

3. irudia: EHUko Gipuzkoako campusean egindako editatoia. Familia argazkia.

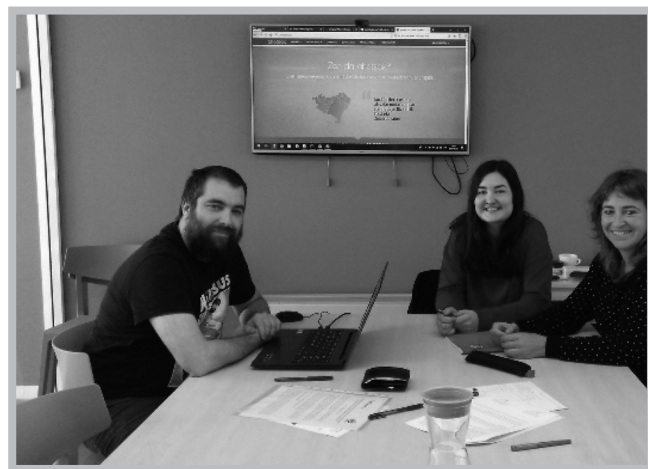
Argazkia: Theklan, CC BY-SA 4.0.

4. irudia. Berriarekin egindako hitzarmenari esker, 2500 infografia libre Wikipediarako.

Infografia: Berria, CC BY-SA 4.0

5. irudia: Ahotsak ekimenarekin sinatutako hitzarmena. 300 bideo igo eta txertatu dira Wikipedian.

Argazkia: Theklan, CC BY-SA 4.0

Txikipedia

Txikipedia²² 8-13 urte bitarteko umeentzako euskal entziklopedia bat da, adin-tarte horretako umeentzako moduko lexiko eta sintaxiarekin egina. Euskara garbi eta errazean idatzita egotea da gure helburua, umeen eskola-beharretara moldatua, baina ulergarritasunari garrantzi handia emanez.

**Txipedia 8-13
urte bitarteko
umeentzako
euskal
entziklopedia bat
da, adin-tarte
horretako
umeentzako
moduko lexiko
eta sintaxiarekin
egina.**

**Egitasmo
honetan,
liburuzainek,
liburuak
zaintzeaz gain,
idazleak ere
zaintzen dituzte
Wikipedian,
haien artikulua
sortuz,
gaurkotuta
mantenduz eta
ahalik eta
baliabide gehien
eskainiz.**

Gainerakoan, Txikipediaren eta Wikipediaren funtzionamendua berbera da, tresna eta baliabide berberak dituzte. Wikipedia guztien artean aitzindaria izan da egitasmo hau eta nazioartean ere interesa piztu du.

6. irudia. Txikipedia: 8-13 urte artekoentzako entziklopedia librea.

IDAZLEZAINAK

I

Kultur ondarearekin lan egiten duten erakundeak GLAM akronimoaren baitan biltzen dira, (Galeriak, Liburutegiak, Artxiiboak eta Museoak). GLAMwiki inizatibak berriz, kultur erakundeen ondarea hedatzen laguntzea du helburu, horretarako Wikipedia baliatuz. Hortxe kokatzen da Idazlezainak Wikiproiektua²³. Bere xede nagusia da sortzaile eta hauen obrei buruzko artikulua sortzea, hobetzea eta ahalik eta hizkuntza gehienetara itzultzea. Liburuzainez osatutako lantaldea osatu da helburu horrekin. Liburutegiak, zerbitzu publiko gisa, tokiko egileak (idazleak, poetak, ilustratzaileak, artistak...) babesteko eta sustatzeko bokazio du, haiek baitira gertaera literarioaren muina eta iturburua. Egitasmo honetan, liburuzainek, liburuak zaintzeaz gain, idazleak ere zaintzen dituzte Wikipedian, haien artikulua sortuz, gaurkotuta mantenduz eta ahalik eta baliabide gehien eskainiz.

Idazlezainak proiektuan Donostiako liburutegietako 15 liburuzainek parte hartzen dute. Donostia Kultura, Koldo Mitxelena Kulturunea eta HABE Liburutegia erakundeetako liburuzainak dira.

2018/19ko erronka nagusia literatura unibertsala da. Hezkuntza Egitasmoarekin bat eginez, literatura unibertsaleko obrak sortu edo eta lantzen dituzte asteroko dinamikan. 2018an landutako artikulua liburu batean jaso ziren egindako ahaleginaren erakusgarri (Literatura unibertsaleko 54 autore 2018).

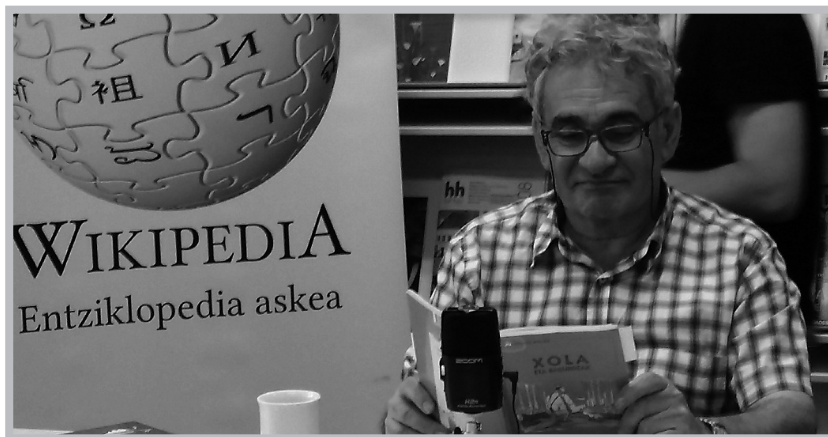
7. irudia: Idazlezainak taldea Wikipediari buruzko formazio-saioa jasotzen.

Argazkia: lurre, CC BY-SA 4.0.

Wikiproiektu hau, Euskarazko Haur eta Gazte Literaturako egileen eta obren inguruko informazioa eta ezagutza modu askean hedatzeko helburuarekin jaio zen.

8. irudia. Bernardo Atxaga Donostiako Haur Liburutegian.

Argazkia: Xabier Cañas, CC BY-SA 4.0.

HAUR ETA GAZTE LITERATURA

Wikiproiektu hau, Euskarazko Haur eta Gazte Literaturako egileen eta obren inguruko informazioa eta ezagutza modu askean hedatzeko helburuarekin jaio zen.

2015eko udazkenean abiatu zen, Donostiako Haur Liburuaren Dokumentaziogunea, Irakasleen Unibertsitate Eskola eta euskal wikilari talde baten arteko elkarlanetik.

Donostiako Irakasle Eskolako ikasleak dira protagonista nagusi. Wikipediako editore bihurtu eta Haur eta Gazte literatura irakasgaiko edukiak lantzen dituzte urtero Wikipedian. Bestetik, Haur Liburutegiaren Dokumentaziogunea dago, ikasleek artikulua zuzen dokumentatzeko eta erreferentziak txertatzeko bibliografia eta datuak biltzen dituztenak. Eta, azkenik, EWKE elkarteak trebakuntzaz eta baliabide teknikoak arduratzen da.

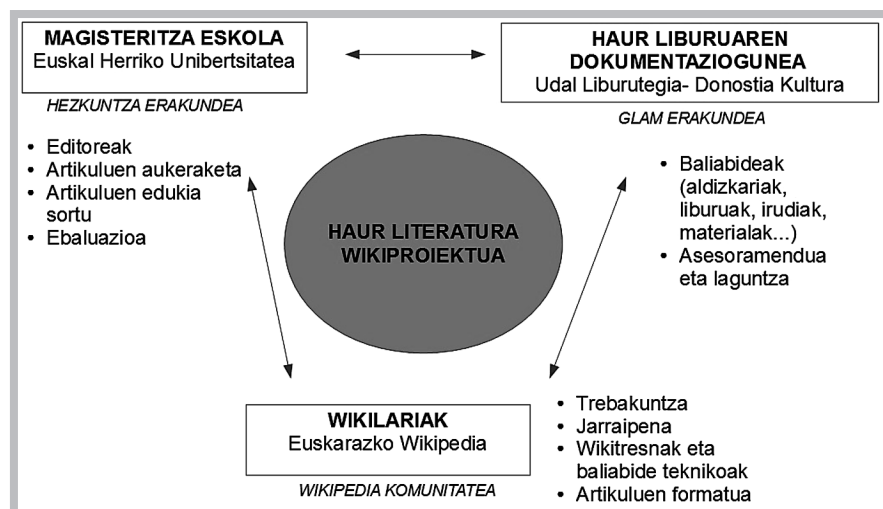
2016 eta 2017ko uzta liburu batean jaso genuen (Haur eta gazte literatura 2016), egindakoaren erakusgarri gisa. Aurtun, laugarren aldiz jarri da martxan egitasmoa.

9. irudia: "Amona zure lholdi" libururako Asun Balzolak egindako marrazkia.
Donostiako Haur Liburuaren Dokumentazio gunean dago jatorrizkoa.

Lankidetzarako eskema edo egitura, 10. irudiak erakusten du

10. irudia: Haur eta Gazte Literatura egitasmoaren lankidetzak-eskema.

ULIAKO LORE BARATZAK

Wikiproiektu honen helburua Euskal Wikipedian artikulua sortzea edo aberastea izan da, Uliako Mintegietako parkean dauden landare eta zuhaitz bitxi guztientzako artikulua euskaraz sortuz²⁴.

Horrekin batera, mundu digitala eta parkearen arteko lotura gisa, parkeko zuhaitzetan egurrezko QRak jarri ziren. QRpedia²⁵ aplikazioa baliatu zen horretarako, eta ondoren QR bakoitza egurrean inprimatu zen parkeko zuhaitzetan zintzilikatzeko. QR kodea telefonoarekin irakurrita bisitariak bere hizkuntzako Wikipedian ikus dezake landarearen izena eta deskribapena.

2017ko martxoaren 25ean, Wikipedian landutako 81 artikulua 330 orrialdeko liburu bihurtu genituen eta denon eskura dago (Uliako Mintegietako parkea: Ezkutuko altxorra hirian bertan 2017).

11. irudia. Uliako Mintegietako altxorra QR kodeen bidez eskuragarri.

Argazkia: Ksarasola, Xabier Cañas CC BY-SA 4.0.

WIKIEMAKUMEOK

Wikipedia hura elikatzen duen komunitatearen isla den neurrian, komunitate horren desoreka eta gabeziak jasotzen ditu. Horien artean nabarmenena, genero desoreka²⁶.

Alde horretatik, arrakala hori txikiagotzeko eta erreferentziazko emakumeak Wikipedian bistartzeko helburuarekin, lan bikaina egiten ari da WikiEmakumeok²⁷ taldea.

Zaila da ikuspegi orokor bat ematea Wikipedian urte honetan lortutakoaren inguruan, wikilarien lana etengabea delako, eta iturri ezberdinetatik edaten duelako. EWKerekin elkarlan zuzenik izan ez bada ere, WikiEmakumeok bezalako ekimenek egindako ekarpena nabarmentzeko modukoa da, erreferentziazko emakumeak bistaraziz eta kalitateko artikulua landuz.

WikiEmakumeok bezalako ekimenek egindako ekarpena nabarmentzeko modukoa da, erreferentziazko emakumeak bistaraziz eta kalitateko artikulua landuz.

**Wiki txiki
infernu handi
efektua deitu
diogu, izen
bereko
programari
erreferentzia
eginez. Bere
momentuan
konturatu ginen
telebistako
programak herri
jakin bat
bisitatzean
(demagun
Eskoriatza),
herriari
dagokion
Wikipediako
artikuluaren
bisitek gora
egiten zutela.**

Aipatu berri ditugun egitasmo horiek dira gutxi asko EWKE sortu zenetik martxan jarritako nabarmenenak. Azpimarratu nahi dugu haietan sustatzaile lana egin dugula guk, ez gara inolaz ere edukia jarri dugunak. Ezagutza sortzen den lekuetara joan gara eta WPn parte hartzeko gonbita egin diegu. Garai bateko atez ateko entziklopedia saltzaileen gisan, etxez etxe joan gara geure liburua erakutsiz eta ‘erosteko’ konbentzitu ditugu. Diferentzia batekin, gure liburua hutsik zegoen eta eurak izan dira edukiz bete dutenak.

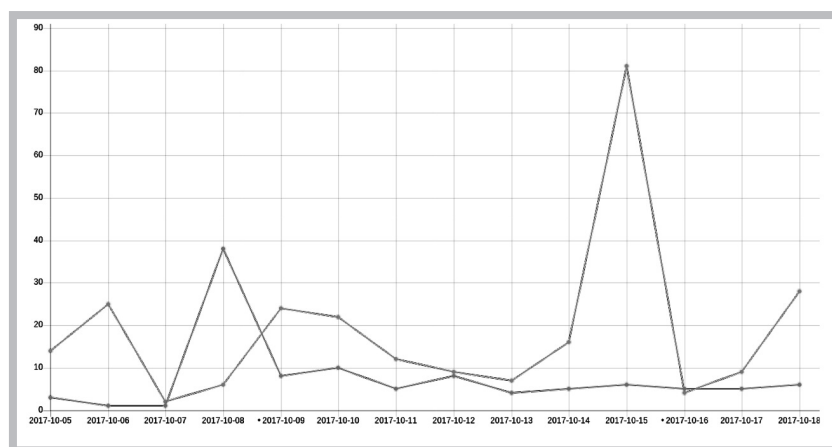
HERRI TXIKI INFERNU HANDI

Elkarlan zerrenda luzea ikusita badirudi EWri ez zaiola dantzarako bikotekiderik falta. Eta, azkenaldian behintzat, hala da. Baina, hasieran aipatu dugun bezala, gurea bezalako komunitate txikiarentzat ezinbestekoak dira eraginkortasuna eta lankidetzak.

Baina beste edozein entziklopediari bezala, EWri balioa irakurleek ematen diote. Nola jakin edukia irakurleentzako erabilgarria den ala ez? Esperimentu txiki baten berri eman nahi genuke.

Wiki txiki infernu handi efektua deitu diogu, izen bereko programari erreferentzia eginez. Bere momentuan konturatu ginen telebistako programak herri jakin bat bisitatzean (demagun Eskoriatza), herriari dagokion Wikipediako artikuluaren bisitek gora egiten zutela baita. Hamabigarren irudiak Eskoriatza eta Elizondo artikuluei dagozkien orrialde bisitak erakusten ditu²⁸. Bisita kopuruari erreparatuta, erraz igarri daiteke programa noiz eman zuten telebistaz.

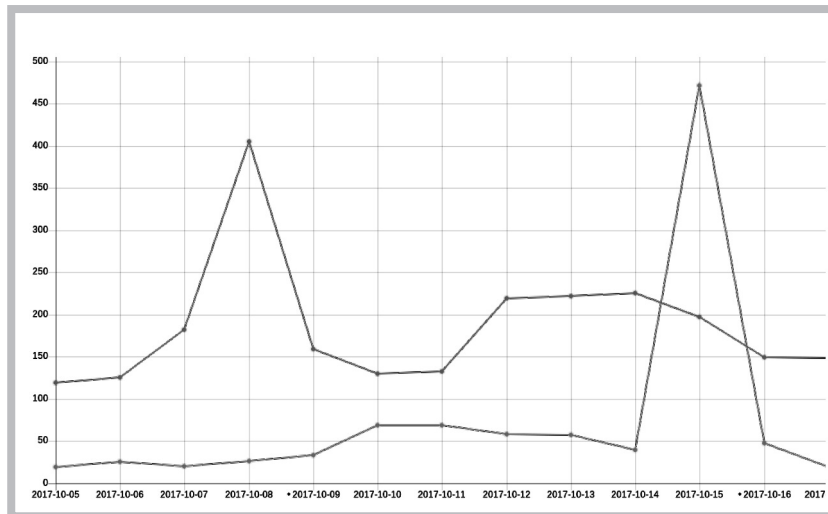
12. irudia. Eskoriatza eta Elizondo artikuluen bisitak Euskarazko Wikipedian, 2017ko urriak 5 eta 18 artean.

Poztekoa da hori. Imajinatzen ditugu ikus-entzuleak sofan jarrita telebistaren aurrean mugikor edo tabletari begira halako herrik honenbeste biztanle dauzka eta antzeko datuak komentatzen.

Ez dakit nola baina okurritu zitzaigun, badaezpada, bilaketa berbera egitea gaztelerazko Wikipedian, eta 13. irudiko emaitzak erakutsi zizkigun²⁹:

13. irudia: Elizondo eta Escoriaza artikuluen bisitak gaztelerazko Wikipedian, 2017ko urriak 5etik 18ra bitarte.

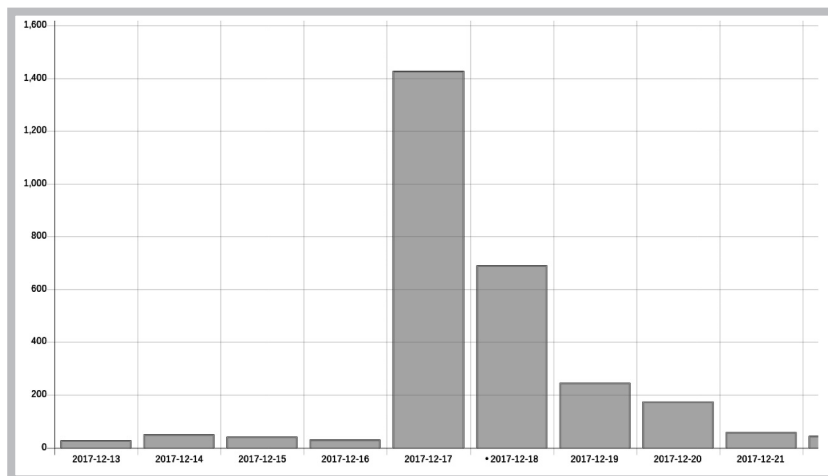

Neurketa egin genuen Maialen Lujanbio artikuluekin. Kasu honetan, 2017ko abenduko bisitak bistaratuko ditugu, ikusteko ea finalak eraginik izan zuen bisita kopuruan.

Harrigarria ez al da? Egun berean, euskarazkoak halako hamar dira gaztelerazko Wikipediak jasotako bisitak.

Antzeko neurketa egin genuen *Maialen Lujanbio*³⁰ artikuluekin. Kasu honetan, 2017ko abenduko bisitak bistaratuko ditugu, ikusteko ea finalak eraginik izan zuen bisita kopuruan. Hamalagarren irudiari erreparatuz gero, finalaren egunak bat egiten du bisiten gorakada nabarmenarekin.

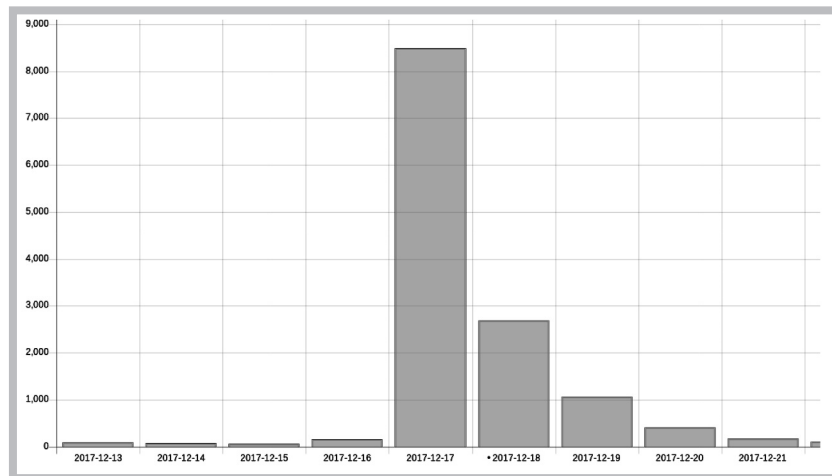
14 irudia: Maialen Lujanbio artikuluen bisitak Euskarazko Wikipedian.

Ezinbestekoa da jarrera proaktiboa sarean ere, nabigatzaile eta bilatzaileak euskaraz konfiguratu eta lehen hitza euskaraz eginez. Bestela, alper alperrik gabiltza euskarazko edukiak sustatzen, gero eduki horietara iristerik ez badaukagu.

Aurrekoan bezala ariketa errepikatuz gero gaztelarazkoarekin fenomeno bera azalduko zaigu. Euskarazkoak halako sei dira gaztelarazko bisitak!

15. irudia: Maialen Lujanbio artikulua bisitak gaztelarazko Wikipedian.

Zein ote da horretarako arrazoia? Bi bururatzen zaizkigu guri:

- Wikipedia (edo Internet) gaztelaniaz kontsultatzeko ohitura handia euskaldunen artean.
- Nabigatzailea gaztelaraz konfiguratuta edukitzea mugikor edo ordenagailuan.

Biak ala biak izango dute eragina seguru asko, baina batez ere bigarrenak asko kezkatzen gaitu. Informazioa euskaraz izan, hura jaso nahi, baina nabigatzailea erdaraz konfiguratuta daukagunez ezin iritsi bertara.

Euskaraldian 196.000³¹ lagunek parte hartu genuen, *belarriprest* zein *ahobizi*. Egunerokoan, klean, lanean, gure hizkuntza ohiturez gogoeta egiteko balio izan zuen kanpainak, baita zenbait ohitura eta inertzia aldatzen ahalegintzeko ere. Baina eta sarean? Gure plaza digitalean *ahobizi*, edo *klibizi*, al gara?

Ezinbestekoa da jarrera proaktiboa sarean ere, nabigatzaile eta bilatzaileak euskaraz konfiguratu eta lehen hitza euskaraz eginez^{32 33}. Bestela, alper alperrik gabiltza euskarazko edukiak sustatzen, gero eduki horietara iristerik ez badaukagu.

ONDORIOAK ETA AURRERA BEGIRAKOAK

Sarean bizirik dauden hizkuntzen % 5 horretan jarraitu nahi badugu, euskal komunitate digital aktiboa behar dugu nola edukiak kontsumitzerakoan hala sortzerakoan. Artikulua Kornairen hitzekin zabaldu dugu

eta bukaeran ere ekarri nahi genuke hizpidera. Zera diosku Wikipediari buruz: hizkuntza baten kultura webean txertatuko duen wikilari komunitatea beharrezkoa da, baina ez da baldintza nahikoa benetako biziraupenerako (Kornai, 2013). Ez ditzagun bada bistaz galdu bi jarraibide nagusi:

Wikipedia ez da zentrala

Wikipediako artikulua bat idazteko, gauza bakarra da ezinbestekoa: gutxienez iturri fidagarri bat izatea, izan egunkari, aldizkari edo, are hobeto, akademiako argitalpen edo beste edozein entziklopedia (esaterako, *Auñamendi Eusko Entziklopedia*³⁴). Zentzu horretan Wikipedia informazioaren eraldatzailerik bat baino ez da. Wikipedia bezalako proiektu batek arrakasta izan badu mundu digitalizatu eta informazioz eta albistez gainezka dagoen honetan, informazio guzti hori sintetizatzeko eta antolatzeke izan duen gaitasunagatik izan da (Saorín 2012). Izatez, wikipediagintza sintesi lan batean oinarritzen baita. Baina ez dago sintesirik aurretik hausnarketa eta ikerketa zabalak bermatzen dituen kultura sistema baten ezean. Wikipedia informazio sistemaren katebegi bat baino ez da, inportantea bai, baina soilik bat gehiago. Bere benetako zentzua hartzen duena sistema orokorrago batean bere bezero eta hornitzaile funtzioa betetzen duenean.

Gaiarekin analogia ekologiko bat egiten badugu, Wikipediak informazioaren *harrapakari* baten antzera funtzionatzen du. Harrapakinak informazio iturri fidagarriak dira. Eta lan horretaz etekina ateratzen duena, nola ez, irakurlea da, kasu honetan, euskarazko informazio fidagarri eta azkarra nahi duen irakurlea. Badira, beraz, informazioaren kate honetan hiru funtzio orokor elkar eragiten dutenak eta elkarren menpeko direnak: badira lehenik *informazio sortzaileak* eta horiek dira egunkariak, aldizkariak, ikerketak eta goian aipatu ditugun gainerako bigarren mailako informazio iturriak. Bigarrenik, *informazio eraldatzailerik* daude, aurrekoek sortutako informazio guztia erraz irakurtzeko sintesia egiten dutenak; hor kokatuko genuke Wikipedia. Azkenik, eta beraz, *kate trofiko* honetan garrantzitsuenak, *irakurleak* edo *kontsumitzaileak* ditugu. Garrantzitsuenak ditugu zeren edozein idatziren helburu irakurria izatea baita; ez du zentzurik idazteak bestearentzat ez bada. Irakurriak izateko idazten dugu. Irakurlerik gabe, gureak zentzua galtzen du.

Wikipedia indartsu eta handi bat izatea ezinbestekoa da, baina ez dugu mundu digital osasuntsu bat izango euskarazko informazio iturri askotakoak eta fidagarriak ez baditugu. Eta are gutxiago informazioaren kontsumitzaile euskaldun kopuru kritiko bat ez badugu. Katearen hiru atalak lanean aritu behar dira elkarrekin, elkarri lagundu behar diote, *irabazi-irabazi* formulak bilatu behar dituzte euskararen arlo digital txikian eraginkorra-

**Wikipedia
indartsu eta
handi bat izatea
ezinbestekoa da,
baina ez dugu
mundu digital
osasuntsu bat
izango
euskarazko
informazio iturri
askotakoak eta
fidagarriak ez
baditugu**

goak izateko. Uste dugu goian eman ditugula horren adibide esanguratsu batzuk eta bide hori jorratzen eta egonkortzen jarraitu behar dugula.

Birziklatu! Ez dugu beste mundurik (euskaldunok behintzat)

Oparotasunean ez dago estutasunik eta zilegi izan daiteke esfortzuen xahutzea, baina ia gai guztietan hain eskas dabilen gure hizkuntzaren alorrean, eraginkorrak eta besteekiko lehiakorrak izateko dugun bide bakarra gure ekoizpenen balioa biderkatzea da, eta horretarako, denon arteko lankidetzaz ezinbestekoa da. Wikipedia, proiektu kolaboratibogisa, izugarri egokia da gurea bezalako inguru digital batentzat, berberabileraren kontzeptua (Lessig 2008) informazioa libre zabaltzearen ondorio nagusietako baita. Wikipediak aukera ematen du egun bakarreko agerkari batean hil behar zuen albisteak edo irudiak bizi berri eta eraldatu bat izateko; batetik bi egiteko; transformatzeko eta berregiteko.

Horretarako uste dugu denon indarrak optimizatzea ezinbesteko dela, batek egiten duen lana lehen helburu horretan soilik gera ez dadin, izan unibertsitateko lan baten aurkezpena, eskualdeko mapa edo albiste bat. Gaiak eta ezagutzak, baliozkoak direnean, berrerabili eta birziklatu egin beharko genituzke, bigarren eta hirugarren bizitza bat izan dezaten, baina batez ere, momentu jakin batean, norbait informazio horren beharren badago, modu erraz eta azkar batean eskura izan dezan.●

OHARRAK

1. <http://www.soziolinguistika.eus/jardunaldia>
2. <http://wikimedia.eus/>
3. https://eu.wikipedia.org/wiki/Jimmy_Wales
4. https://eu.wikipedia.org/wiki/Parekoen_ebaluazio
5. <https://eu.wikipedia.org/wiki/Lurra>
6. https://eu.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Bost_euskarriak
7. <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/deed.eu>
8. <https://www.wikimedia.org/>
9. <https://wikimediafoundation.org/>
10. https://meta.wikimedia.org/wiki/List_of_Wikipedias#All_Wikipedias_ordered_by_number_of_articles
11. https://en.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Size_in_volumes
12. https://eu.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Wikipediaren_tamaina#Kalkulua
13. <http://eu.wikiscan.org/>
14. [https://eu.wikipedia.org/wiki/Euskarazko_Wikipedia_\(webgunea\)](https://eu.wikipedia.org/wiki/Euskarazko_Wikipedia_(webgunea))
15. https://eu.wikipedia.org/wiki/Euskararen_jatorria
16. <https://www.alexa.com/topsites>
17. https://eu.wikipedia.org/wiki/Encyclop%C3%A6dia_Britannica

18. https://eu.wikipedia.org/wiki/Wikiproiektu:Lur_Hiztegiak_Wikipediaratzeko_Lantegia
19. https://eu.wikipedia.org/wiki/Wikiproiektu:Lur_Hiztegiak_Wikipediaratzeko_Lantegia#Euskal_Wikipediaren_educien_aldetik
20. https://eu.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Artikulu_nabarmenduak
21. <https://eu.wikipedia.org/wiki/Atari:Hezkuntza>
22. <https://eu.wikipedia.org/wiki/Txikipedia:Azala>
23. <https://eu.wikipedia.org/wiki/Wikiproiektu:Idazlezainak>
24. <https://eu.wikipedia.org/wiki/Wikiproiektu:UliakoLorebaratzak>
25. <https://qrpedia.org/>
26. https://eu.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Genero_oreka
27. <https://eu.wikipedia.org/wiki/Wikiproiektu:WikiEmakumeok>
28. <https://tools.wmflabs.org/pageviews/?project=eu.wikipedia.org&platform=all-access&agent=user&start=2017-09-25&end=2017-10-15&pages=Elizondo> | Eskoriatza
29. <https://tools.wmflabs.org/pageviews/?project=es.wikipedia.org&platform=all-access&agent=user&start=2017-09-25&end=2017-10-15&pages=Elizondo> | Escoriaza
30. https://eu.wikipedia.org/wiki/Maialen_Lujanbio
31. https://www.berria.eus/paperekoa/1967/002/001/2018-11-23/ekiteko_garaia.htm
32. <https://www.lehenhitza.eus/>
33. <https://librezale.eus/2018/12/01/izan-ahobizi-digital/>
34. https://eu.wikipedia.org/wiki/Au%C3%B1amendi_Eusko_Entziklopedia

ERREFERENTZIAK

- Euskararen Aholku Batzordea (IKT Batzorde-atala). Euskarazko IKTak. Gomendioak herri-aginteentzat. Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza, 2016. <https://labur.eus/0LLLG>
- Giles, Jim. Internet encyclopaedias go head to head. *Nature* aldizkaria, 438, 900–901 orr., 2005.
- Haur eta gazte literatura. 2016 eta 2017an landutako artikulak. EWKE. PediaPress 2017.
- Jemielniak, D., Aibar, E. . Bridging the gap between wikipedia and academia. *Journal of the Association for Information Science and Technology*, 67(7), 1773-1776 orr., 2016.
- Kornai, András. Digital language death. *PloS one*, vol. 8, no 10, p. E77056, 2013.
- Lafuente, Antonio. Los cuatro entornos del procomún. 2007. <http://hdl.handle.net/10261/2746>
- Lessig, Lawrence. *Remix: Making art and commerce thrive in the hybrid economy*. Penguin, 2008.
- Literatura unibertsaleko 54 autore. Idazlezainak 2018. Donostia, EWKE. 2018.
- Minguillón, J., Aibar, E., Lerga, M., Lladós, J., & Meseguer-Artola, A. (2018). Wikipedia in academia as a teaching tool: from aversive to proactive faculty profiles. *arXiv preprint arXiv:1801.07138*.
- Uliako Mintegietako parkea. Ezkutuzko altxor bat hirian bertan. Uliako Auzo Elkarte. PediaPress 2017.
- Saorín, Tomás. *Wikipedia de la A a la W*. Barcelona: Editorial UOC. 2012.